

1

Ik weet niet of ik ooit zal begrijpen wat er die nacht is gebeurd. Hoe het zo onherroepelijk mis kon gaan. Eén ding weet ik wel. Mijn leven was anders verlopen als Annette er nog was geweest.

Het is allemaal lang geleden, al meer dan vijftientig jaar. Ik durf niet te zeggen dat mijn herinneringen betrouwbaar zijn. We maken ons eigen verhaal van het verleden; een versie die aanvaardbaar lijkt, met een duidelijk begin, midden en einde. Alsof het zo moest zijn en niet anders. We willen liever niet weten hoeveel er wordt bepaald door stom toeval of het lot.

Ze was mijn vriendin, Annette. Nu ik weer veel aan haar denk, verbaast het me hoe ze nog leeft in mijn gedachten. Soms lijkt het of ik haar kan aanraken. Haar magere schouders, haar smalle, warme rug. Kunnen handen herinneringen bewaren? Ik geloof dat we elkaar veel omhelsden. Toen ik jong was, kon ook mijn vriendschap met een meisje de intensiteit hebben van een verliefdheid.

Annette had groene ogen die licht leken te geven, als van een kat in het donker. Met die ogen verleidde ze, sleurde ze me mee, ook tijdens onze laatste nacht op Paros.

Lang heb ik gedacht dat ik haar goed kende. Als je onzeker bent en naar bevestiging zoekt, denk je al snel dat de ander net zo is als jij. Pas de laatste tijd besef ik hoe weinig ik van haar weet. De vriendschap was voorbij voordat zij werkelijk was begonnen. We hebben gedanst, gezopen, ja, flink gezopen, geflirt en gelachen samen. Maar er was nog zoveel niet gezegd.

Annette zal altijd twintig blijven. Elk jaar voert me verder weg van wie zij was, van wie wij toen waren. Toch keer ik telkens bij haar terug. Er is die nacht iets kapotgegaan wat ik nooit heb kunnen helen, al zou ik nog steeds niet kunnen zeggen wat er precies verloren ging. In al die tijd zijn er geen antwoorden gekomen, alleen maar meer vragen.

Ik wilde al lang over Annette schrijven. Zij is het verhaal van mijn jeugd, of beter gezegd: van het einde ervan. Nog geen week nadat we zonder haar waren teruggekeerd uit Griekenland, zette ik de eerste woorden op papier. Ik heb die dagboekantekeningen nog steeds. Op dertig A4-multomapvellen staat gedetailleerd wat ik heb meegemaakt. Maar dat wil niet zeggen dat het ook wáár is. Of dat ik er toen werkelijk iets van begreep.

Achttien was ik. Een meisje met rechtopstaand wit haar, ronde wangen en ogen die nog weinig hebben gezien. Er is geen vakantiefoto uit die tijd waarop ik niet lach. Kan ik nog terughalen wie ik was, wat ik dacht? Het is merkwaardig hoe weinig toegang je soms hebt tot je oude zelf. Al kan muziek onverwacht deuren openen. In

die zomer van 1985 luisterden we naar U2, de Simple Minds, David Bowie en The Cure; bands die nog geregeld op de radio te horen zijn. Het gebeurt me vaak dat ik in de auto word overvallen door 'The Unforgettable Fire' van U2, of 'Don't You (Forget About Me)' van de Simple Minds. En altijd, altijd moet ik dan aan Annette denken, en vraag ik me af waarom de herinnering zo pijnlijk blijft.

Jarenlang deinsde ik ervoor terug dit verhaal te vertellen. En nog steeds heb ik mijn aarzelingen. Ik weet niet of het wel deugt wat ik wil.

We waren met z'n zessen op Paros. Wil ik meer helderheid krijgen over onze laatste nacht op het eiland, dan zal ik terug moeten gaan naar de vriendinnen van vroeger. Ik heb ze al jaren niet gezien en betwijfel of ze hun herinneringen met mij willen delen. We hebben nooit goed kunnen praten over Annettes dood.

En wat moet ik met de Griek Nikos? En met de Duitsers? Onze vrienden van die nacht? Ik zou kunnen proberen ze terug te vinden. Maar wat geeft mij het recht hen lastig te vallen met een beladen verleden.

De vraag wat Annette er zelf van zou vinden dat ik over haar schrijf, durf ik al helemaal niet te beantwoorden. Ze liet zich niet graag kennen, ik kreeg nooit helemaal vat op haar. En dan zou ik nu prijsgeven wat zij zelf kennelijk liever verborgen hield.

Annettes ouders, Rein en Corry, hebben me alles gegeven wat hun dochter hun heeft nagelaten. Haar dagboek, fotoalbums, oude schoolschriften, familiefilms, gedichten, tekeningen. Een grote boodschappentas van de Socialistische Partij vol. Maar het heeft iets ongemakkelijks om op

mijn Amsterdamse zolderkamer in Annettes nalatenschap te bladeren. Althans: in wat daarvan nog over is.

Ik kan niet anders. Zo eenvoudig is het. Het verleden trekt en roept, als een oude jeugdliefde die je ondanks alle bittere herinneringen nog één keer wilt zien. Ik moet dit verhaal vertellen, in een laatste poging het onbegrijpelijke te begrijpen.

2

‘Ik wil nog lánɡ niet gaan slapen,’ zegt Annette. ‘Zonde van de tijd.’

We staan op de smalle boulevard van Parikia, het havenstadje op Paros. Annette, ik, Nikos en de drie Duitse jongens. Ik ben hun namen vergeten. Heette er niet eentje Heinz? Of was het Hans? We zijn de discotheek uit gezet. Als opgeschrikte dieren, knipperend met onze ogen in het tl-licht, werden we naar buiten gedreven. Het moet al erg laat zijn. De boulevard is nagenoeg verlaten, cafés en restaurants zijn gesloten, op de aangemeerde vissersboten is alles donker. Ook deze nacht heeft nauwelijks verkoeling gebracht. Er is geen zuchtje wind, de zee ligt glad en stil voor ons.

‘Waar wil je nog naartoe?’ vraag ik.

Ik begrijp Annette niet. Houdt het dan nooit op voor haar? We hebben de hele nacht gedanst en gedronken. Eerst in de Ierse pub, daarna in de discotheek. Mijn hoofd is licht, mijn benen zijn zwaar. Liefst zou ik ergens gaan

liggen. Op het strand, of op mijn matje voor de tent. De andere meiden zijn al uren geleden teruggegaan naar de camping. Ik wil naar de sterren kijken, de zware deining in mijn hoofd tot bedaren brengen. We gaan al drie weken lang elke avond uit; ik ben nog nooit zo moe geweest. Maar voor Annette mag deze nacht geen einde hebben.

‘Ik ga straks wel in die snurkhut maffen,’ zegt ze, ‘op de boot!’

Al de hele dag maakt Annette grappen over onze hut. Morgen moeten we met de ferry naar Piraeus, de haven van Athene. Alle boten bleken volgeboekt en alleen als we een dure hut zouden reserveren, konden we nog mee. ‘Belachelijk,’ vond Annette. Maar het kon niet anders. Overmorgen vliegen we terug naar Nederland. Dit is onze allerlaatste nacht op Paros.

Nikos kent nog een bouzoukitent die open is, zegt hij. Een dansgelegenheid met Griekse livemuziek, ergens in de heuvels buiten Parikia. We zouden er op de motor naartoe kunnen gaan. Annette vindt het meteen een goed idee. Alles beter dan nu terug te keren naar de camping en te weten dat de vakantie echt voorbij is. Ze wil nog eenmaal de zon zien opkomen boven de kale bergen van het eiland.

‘Goed,’ hoor ik mezelf zeggen, ‘maar dan wil ik wel bij Nikos achterop.’

Annette is even stil. Nikos heeft een gloednieuwe, snelle motor. Hij rijdt hard, daar houdt ze van.

‘Oké, ik ga wel met de Duitse jongens mee,’ zegt ze dan. Vergis ik me, of klinkt ze teleurgesteld?

‘We kunnen toch ook samen bij Nikos achterop,’ zeg ik snel, om het goed te maken. ‘Dat is wel zo handig.’

De motoren van de Duitsers staan op de camping, zeker vijfhonderd meter verderop, terwijl Nikos zijn machine pal voor de discotheek heeft geparkeerd.

‘Ga jij maar vast,’ zegt Annette. ‘Wij komen wel achter jullie aan.’

‘Het kan makkelijk met z’n tweeën,’ probeer ik nog. ‘We zijn er zo.’

‘Nee, joh, ik zie je straks.’

‘Tot zo!’

Dat is het laatste wat ik tegen Annette zeg.

Ik stap bij Nikos achterop. Als we wegscheuren, trekt hij zijn motor op één wiel omhoog. Ik grijp zijn middel vast en kan nog net mijn evenwicht bewaren.

*

De avond van die veertiende augustus 1985 begon met hoop, en een opgewonden gevoel van verwachting. Onze laatste feestnacht moest hoe dan ook geweldig worden. Terwijl de andere vriendinnen souvenirs kochten, zaten Annette en ik op een hooggelegen terras, met ver uitzicht over de witte huizen van het stadje en de baai van Paros. We dronken Irish coffee, dat weet ik nog juist omdat we anders nooit zo’n decadent drankje zouden bestellen. Kennelijk vonden we Irish coffee goed bij onze stemming passen. We voelden ons heel erg vrouw en heel erg volwassen.

Zonsondergang, klassieke muziek, de geur van olean-der en bougainville. ‘Elke dag is de eerste dag van de rest van je leven!’ proostten we. Bij het klinken met de belachelijk grote glazen droop de slagroom over onze vingers.

Annette zei dat vaak: *'Every day is the first day of the rest of your life.'* De tekst had op een kademuur gestaan, ik geloof op Santorini, en leek voor ons geschreven. We hadden net eindexamen gedaan. Het leven was één grote belofte.

Als meisjes waren we vertrokken uit het Zaanse dorp Wormer, drie weken eerder. Ik in mijn witte, korte broek met bretels en knalroze basketbalgympen. Annette zag er helemaal niet uit, met haar flodderige badstof broekje, hoog opgetrokken sokken en veel te wijde t-shirt waarop in grote letters OH stond, wat volgens haar – 'heel toepasselijk' – ouwehoer betekende. Wél had ze, als enige van ons, een handtas bij zich, een grijs linnen tasje dat al snel door iedereen 'Annie d'r tassie' werd genoemd en waarin we als we uitgingen zes paspoorten, de huishoudpot, onze blauw-oranje girocheques en ten minste drie lipsticks propten.

Er is een foto van ons vertrek op Schiphol. We staan met z'n zessen op een rij voor de ingang. De zussen Yvonne en Ellen, hun gezamenlijke vriendin Joyce, de Amsterdamse Paulien, Annette en ik. Het is vroeg in de ochtend en nog donker. Yvonne, Joyce en Ellen dragen dikke joggingbroeken en sweaters. Aan onze rugzakken zijn tenten en slaapmatten vastgemaakt. Ik kan het gegiechel van opwinding bijna horen. *Wie zou ook alweer de pannen meenemen?!* Ik geloof niet dat we enig idee hadden wat we van een vakantie op de Griekse eilanden konden verwachten. Reisbureau Ernsting in Wormer had ons een klein kaartje van de Cycladen gegeven. Een verzameling witte stipjes in de Egeïsche Zee, met dromerige namen als Folegandros en Santorini. Meer reisinformatie hadden we niet. Annette dacht dat we met vissersboten van het ene naar het andere eiland zouden gaan.

Nog herinner ik me onze verbazing toen we die eerste avond na een lange reis op Paros aankwamen. We hadden ons voorbereid op duisternis, olijfbomen, stofwegen en ezelkarren. Yvonne had haar zaklamp al tevoorschijn gehaald. Ze kon 'm meteen weer opbergen. De boulevard van Parikia baadde in het licht. Een feestelijk lint van cafés, restaurants, winkeltjes en discotheken. Heel dunne Italiaanse meisjes in minirok wiegden op hoge hakken voorbij. Onwennig streken we neer op een terras; een nog veel te witte, noordelijke vrouwtjessoort met Adidas-sportsokken aan de voeten en Hollandse zakjes aardappelpuree in de rugzak.

De mannen kwamen evengoed; voor het eerst woelden mijn vingers door echt borsthaar.

Ben ik het die hier zit, of al een ander? Zoiets moet ik hebben gedacht toen ik die laatste avond met Annette Irish coffee dronk. In drie weken tijd had ik het meisje dat ik was van me afgeschud, als een reptiel dat zijn oude en te krappe huid achter zich laat.

Ik ging gekleed in de zwarte jurk met de lage, open rug die ik op Ios had gekocht en waarin ik me jaren ouder voelde. Annette had mijn felroze tuinbroek van T-shirtstof ingepikt. Ze was al dagen van plan haar kleren te wassen, maar inmiddels had dat geen zin meer, ze was toch bijna thuis. We hadden ons korte, punky haar met veel Fa-zeep opgetist en donkere lijnen om onze ogen getrokken met een half gesmolten kohlpotlood. Het was heet in die augustusdagen op Paros, bloedheet. Ook in de vroege avond liep het zweet in straaltjes langs je neer; mijn jurk plakte aan mijn borsten. Dat we geen bh droegen, beschouwden we toen als een teken van vrijheid.

Annette zag er mooi uit die avond. In die tijd lette ik nogal op uiterlijkheden, ongetwijfeld omdat ik zo onzeker was over mijn eigen voorkomen. Ik bestudeerde gezichten alsof het landkaarten waren. Vaak had ik niet door dat ik mensen lang aanstaarde. Nogal gênant, nu ik eraan terugdenk. Annette had zwarte wenkbrauwen, helgroene ogen dus, en een smalle neus, bezaaid met zomersproeten. In Griekenland had ze vaak knaloranje lipstick op. Ze was tener, op het magere af, maar ze had perfect lange benen en fraai gevormde, volle borsten waar ik met enige jaloezie naar keek. Wat niet wil zeggen dat ze ook *bevallig* oogde; haar motoriek was nogal onhandig en ze struikelde vaak over haar eigen benen. Een echte spring-in-'t-veld was ze; met handen die druk fladderend meepraatten en een brede lach die haar hele gezicht opentrok. Mijn tuinbroek stond haar goed, vond ik, de bijna fluorescerende roze stof stak scherp af tegen haar inmiddels donkerbruin gekleurde huid.

Het was die avond enorm druk in Parikia. Op 15 augustus vieren de Grieken Maria-Hemelvaart en juist op Paros, waar een belangrijke, aan Maria gewijde, orthodoxe kerk staat, verzamelen zich elk jaar hordes Griekse bedevaartgangers. 'Santa Maria,' zei Annette – dat klonk ook goed. Pas veel later zou ik leren dat je eigenlijk helemaal niet kan spreken van 'Maria-Hemelvaart'; Maria werd op 15 augustus door God in de hemel opgenomen, en voer er niet zelf naartoe, zoals Jezus had gedaan. 'Maria-Tenhemelopneming' heet het officieel. Wij hadden het toen, net als hele volkstammen trouwens, uitsluitend over 'Maria-Hemelvaart'.

Terwijl de mensen in de smalle straten van het stadje samendromden, op zoek naar souvlaki en souvenirs, was het op ons hoog gelegen terras opmerkelijk stil. In mijn